# YANGI TARAQQIYOT BOSQICHIDA IJTIMOIY HIMOYANING MOHIYATI: “O‘ZBEKISTON – 2030” YANGILANGAN STRATEGIYASI ASOSIDA TAHLIL

**Quramboyev Alisher Maxsudovich**
E-mail:quramboyevalisher@mail.ru
https://doi.org/10.5281/zenodo.21868193

**Annotatsiya**:
Davlatimiz tabiati tobora ijtimoiy mazmun kasb etib, o‘z faoliyat mazmuniga ko‘ra demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat sari odimlab bormoqda. Maqolada ushbu fikrlarning dalili sifatida faktlar keltirilib, ijtimoiy himoyaning mazmun-mohiyati ochib beriladi. Yangilanayotgan O‘zbekiston sharoitida ijtimoiy sohada amalga oshirilib kelinayotgan islohotlar, xususan kam ta’minlangan oilalarni ijtimoiy muhofaza qilish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, 2026-yil 16-fevralda tasdiqlangan yangilangan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida ijtimoiy himoya sohasida belgilangan yangi maqsadli ko‘rsatkichlar — jumladan kambag‘allik darajasini qisqartirish, boshqaruv lavozimlarida xotin-qizlar ulushini oshirish va tibbiyot muassasalarini raqamlashtirish borasidagi vazifalar yoritilgan. Maqolada davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyevning insonparvarlik va ijtimoiy adolat ustuvorligiga intilishga qaratilgan oqilona siyosatiga alohida e’tibor berilgan.

**Kalit so‘zlar**: ijtimoiy himoya, ijtimoiy yordam, sivilizatsiya, inson qadri, kam ta’minlangan oila, ijtimoiy adolat, ijtimoiy himoya, ijtimoiy siyosat, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi.

Bugungi kunda mamlakatimizda oila institutini mustahkamlashga juda katta e’tibor berilmoqda. Oila institutini mustahkamlash haqiqatan ham jamiyat taraqqiyoti va farovonligi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu ko'pincha muhtoj oilalarni qo'llab-quvvatlash va sog'lom oila dinamikasi va munosabatlarini rag'batlantiradigan kuchli ijtimoiy siyosatni yaratishni o'z ichiga oladi. “Bunday ijtimoiy siyosatning mohiyati taqsimlash, tenglashtirish yo’li bilan borishdan iborat emas. Ijtimoiy siyosat mohiyatiga asosan, birinchidan, mehnat faoliyati bilan shug‘ullanuvchilar uchun o'zlarini va oilalarini boqishi, tashabbus ko'rsatishi, tadbirkorligi, bilimlarini qo’llashi va boshqalar uchun bir xil sharoitlarni yaratish zarur; ikkinchidan esa, mehnat haqi belgilab qo‘yilgan odamlarga, ya’ni byudjet sohasida ishlovchilarga, inflyatsiya darajasiga qarab haq tolash kerak boladi. Uchinchidan, pensionerlar, o‘quvchi (talaba)lar, ishsizlarni ijtimoiy himoya qilish zarur. Va nihoyat, ko‘p bolali va kam ta’minlangan oilalarga moddiy yordam berish lozim.”[1] Turmush darajasidagi tenglik, kelib chiqishi va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar, har bir insonning yaxshi yashash uchun adolatli imkoniyatga ega bo'lishiga ishonch hosil qilish demakdir. Bunga oziq-ovqat va uy-joy, sog'liqni saqlash va ta'lim olish, ish va rivojlanish imkoniyatlari kabi asoslar uchun etarli pulga ega bo'lish kiradi. Bu har bir insonga adolatli munosabatda bo‘lish, muvaffaqiyatga erishishi uchun zarur yordam ko‘rsatish, shu bilan birga ularning huquqlari va qadr-qimmatini hurmat qilishdir. Jamiyat qanday bo‘lsa uning qadriyatlari ham shunday bo‘ladi. Qadriyatlar qanday bo‘lsa uning tartibga soluvchisi ham shunday bo‘ladi.[2] Demak, erkin fuqarolik jamiyatida oliy qadriyatlardan biri bu-inson, qonun, adolat, mehr, do’stlik va hokazo bo’ladi. Zero, davlatning asosiy maqsadi shaxsning huquqini ta’minlashdir. Ushbu maqsadga erishish jamiyatning barcha a'zolari uchun adolat, inklyuzivlik va imkoniyatlarni kengaytirishga yordam beradigan siyosat va amaliyotlarni yaratishni o'z ichiga oladi.

[1] M. Ahmedova. Falsafa:Darslik. O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. Toshkent.2006.B.388
[2] Yaxshilikov J.Ya., Muhammadiyev N.E.Falsafa. Darslik Samarqand: SamDU nashri, 2021.B.272.

Jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy hayoti o'zaro bog'liq, biri-ikkinchisiga ta'sir etadi. Iqtisodiyotda ijtimoiy muammolar hal etilsa, o'z navbatida ijtimoiy omillar iqtisodiyotning rivojida muhim. Oqibatda, oilalarning farovonligi, turmush darajasi va sifati oshishiga xizmat qiladi. Zero, ijtimoiy yo'naltirilgan bozor munosabatlarini rivojlantirishga aholining kam ta'minlangan qismini kuchli ijtimoiy himoya qilib erishiladi. Ijtimoiy muammolarni pisand qilmaslik jamiyatda ijtimoiy barqarorlikka jiddiy vavf solidi.

Quyidagilar ijtimoiy himoya obyektlari hisoblanadi:

- nafaqa yoshiga yetganlar;
- nogironlar;
- boquvchisini yo'qotgan bolalar;
- kam ta'minlangan oilalar bolalari;
- ishsizlar;
- homilador ayollar va yosh bolalarga qarash bilan band bo'lgan ishlamayotgan ayollar;
- kasallik tufayli vaqtincha ishlamayotganlar;
- o'quvchi yoshlar;
- mehnatga layoqatsizlarga qarash bilan band bo'lgan ishlamayotgan mehnatga layoqatli fuqarolar.

Umuman olganda, davlatning ma'lum sababga ko'ra ijtimoiy jihatdan nochor bo'lgan va o'zining moddiy ahvolini o'z faoliyatlari orqali yaxshilay olmaydigan aholi guruhlari yoki qatlamlarini ijtimoiy rivojlanishi uchun normal yashash va qulay imkoniyatlar yaratishga qaratilgan davlat chora-tadbirlari, ya'ni siyosiy, iqtisodiy, tashkiliy va huquqiy chora-tadbirlari muhim ahamiyatga ega. Davlat ijtimoiy siyosatining muhim tamoyillaridan biri -ijtimoiy adolatdir. Qolaversa, ijtimoiy adolatning mavjud bo'lishi esa, sivilizatsiyalashgan jamiyatning muhim belgilaridan biridir. "Sivilizatsiyalashgan jamiyat nima? Bu erkinlik, adolat, aql, qonunga asoslangan jamiyat.[3]

"Ijtimoiy siyosat o'tish davrida aktiv va passiv shaklda amalga oshirilishi mumkin. Aktiv ijtimoiy siyosat - mamlakatda ishlab chiqarishni rag'batlantirish mexanizmi orqali amalga oshirilib, aholi aksariyat qismining daromadlarini oshirish imkoniyatini ta'minlaydi va mustaqil yashash uchun tegishli sharoitlar yaratadi. Passiv ijtimoiy siyosatda davlat ñiqarolaming ayrim kategoriyalariga nisbatan chora-tadbirlami (yordam, qo'llab-quvvatlash, rivojlantirish) amalga oshiradi. Unga xos xususiyatlar: selektiv, samarasiz, vaqtinchalik. [4]

"Ijtimoiy himoya – keng ma'noda, aholining barcha qatlamlariga nisbatan qo'llaniladigan ijtimoiy xatar (risk) yuz berganda moddiy va boshqa ijtimoiy yordam ko'rsatishga qaratilgan chora-tadbirlar yig'indisidan iborat. Tor ma'noda, aholini ijtimoiy jihatdan muhtoj qatlamlarini ijtimoiy himoyalashni ko'zda tutadi. Ijtimoiy risk – ishlovchining ish haqidan mahrum bo'lishi, daromadlarining yashash minimumidan pasayishi, tibbiy yordamga ehtiyoj sezish va boshqa ijtimoiy xizmatlarga ob'ektiv muhtoj bo'lishi holatlarining ro'y berish ehtimolligi.[5]

Aholiga beriladigan ijtimoiy yordam va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash yo'nalishlaridan biri – ularga pensiya va nafaqalarda berishdan tashqari, boshqa shakllardagi yordamlar ko'rsatilishidan iborat. Bunday yordam ko'rinishlari xilma-xil bo'lib, moddiy yoki nomoddiy shakllarda amalga oshrilishi mumkim. Bugungi kunda aholi o'nlab turdagi ijtimoiy yordamlarni olmoqdalar, yuzdan ortiq shakldagi har xil imtiyozlardan foydalanmoqdlar va bular uchun budjetdan milliardlab so'm mablag' sarf qilinmoqda. Bunday yordamdan foydalanishda "Temir daftar"ga kiritilgan oilalar yetakchi o'rinni egallamoqda. Hukumatning 250-son qaroriga ilova qilingan "Vaqtinchalik tartib"ga asosan har bir sektor bo'yicha mahallabay "Temir daftar"ga quyidagi toifadagi oilalar kiritiladi:

---

[3] Yaxshilikov J.Ya., Muhammadiyev N.E.Falsafa. Darslik Samarqand: SamDU nashri, 2021.B.272.

[4] A.A.Abduxalilov, E.X.Zaitov. Ijtimoiy siyosat: O'quv qo'llanma**.** «ZEBO PRINT» Toshkent-2021. B.11.

[5] A.V.Vaxabov. Ijtimoiy siyosat: O'quv qo'llanma. Toshkent: ―MUMTOZ SO'Z‖, 2019. B.72.

- Belgilangan tartibda kam ta’minlangan oila deb e’tirof etilgan oilalar;
- Ijtimoiy yordamga muhtoj I va II guruh nogironligi bo‘lgan a’zolari mavjud oilalar;
- Kam ta’minlangan yakka-yolg‘izlar va keksalar;
- Boquvchisini yo‘qotgan ehtiyojmand oilalar;
- Ko‘p (4 va undan ortiq) farzandli moddiy ko‘makka muhtoj oilalar;
- Mehnatga layoqatli ishsiz a’zolari mavjud ehtiyojmand oilalar;
- Tibbiy yordamga muhtoj ehtiyojmand oilalar;
- Noturar joylarda istiqomat qilayotgan, o‘zi yoki birgalikda yashovchi oila a’zolarining nomida turar joy bo‘lmagan ehtiyojmand oilalar.[6]

Oilalar farovonligi va barqarorligini qo'llab-quvvatlash uchun ularga ko'rsatilishi mumkin bo'lgan ijtimoiy yordamning bir necha turlarga bo’lish mumkin:

1. Sifatli ta’lim;
2. Zarur oziq-ovqat mahsulotlari yo dori-darmon bilan bepul ta’minlash;
3. Nogironligi bo’lgan fuqarolarga protez-ortopediya, harakatlanish vositalari berish xizmatlarini kursatish;
4. Fuqarolarning muayyan toifalariga turar –joy maishiy, transport-aloqa, soliq, tibbiy-farmatsevtika va boshqa sohalarda imtiyozlar berish;
5. Yuridik yordam;
6. Bandlik va o’qitish dasturlari;
7. Qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa turdagi ijtimoiy xizmatlarni ko’rsatish.

Ijtimoiy yordam turlari odatda ijtimoiy yordam tizimi orqali amalga oshiriladi. Ijtimoiy yordam tizimi tor ma’noda kambag’alikka qarshi kurash maqsadida to’lanadigan pulli nafaqalar tizimidir. Keng ma’noda esa, kam ta’minlanganlarga yo’naltirilgan barcha turdagi ijtimoiy xarajatlarni o’z ichiga oladi.[7] Ijtimoiy yordam turli ijtimoiy va iqtisodiy muammolarga duch kelgan shaxslar va oilalarni qo'llab-quvvatlashga mo'ljallangan bir qator dasturlar va xizmatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu dasturlar moliyaviy yordam, sog'liqni saqlash yordami, uy-joy bilan ta'minlash, oziq-ovqat yordami, ta'lim va o'qitish imkoniyatlari, bolalarni parvarish qilish xizmatlari va boshqalarni o'z ichiga olishi mumkin. Ijtimoiy yordam tizimi tegishli shaxslar yoki uy xo'jaliklarini aniqlash, ularning ehtiyojlarini baholash va ularning farovonligi va hayot sifatini yaxshilashga yordam berish uchun tegishli yordam shakllarini taqdim etish uchun javobgardir. Ushbu tizim ko'pincha davlat idoralari, nodavlat notijorat tashkilotlari (NNTlar), jamoat tashkilotlari va boshqa manfaatdor tomonlarni muhtojlarga xizmat ko'rsatish va qo'llab-quvvatlash uchun birgalikda ishlashlarini o'z ichiga oladi.

Mamlakatimizda ijtimoiy himoya siyosatini yanada takomillashtirish maqsadida strategik hujjatlar tizimi ham izchil yangilanib bormoqda. 2026-yil 16-fevral kuni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan mamlakat taraqqiyotining 2030 yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqish bo‘yicha farmon imzolanib, 2026–2030 yillarga mo‘ljallangan yangilangan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi tasdiqlandi.[8] Yangi tahrirdagi strategiyada besh ustuvor yo‘nalish doirasida 100 ta maqsad hamda ularga erishish bo‘yicha 437 ta samaradorlik ko‘rsatkichi belgilandi, shundan 240 tasi mutlaqo yangi ko‘rsatkichlardir. Ta’lim, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy muhofaza qilish tizimlari xalqaro standartlar darajasiga olib chiqilishi strategiyaning besh ustuvor yo‘nalishidan biri sifatida belgilandi. Rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra, 2023-yilda qabul qilingan dastlabki strategiya davomida mamlakatda kambag‘allik darajasi 11 foizdan 6,8 foizgacha, ishsizlik esa 4,9 foizgacha pasaygan, yalpi ichki mahsulot hajmi esa 145 milliard dollarga

[6] “Moddiy yordam va ko‘makka muhtoj oilalarni, xotin-qizlar va yoshlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 28.04.2021 yildagi 250-son

[7] A.V.Vaxabov. Ijtimoiy siyosat: O’quv qo’llanma. Toshkent: ―MUMTOZ SO‘Z‖, 2019. B.18.

[8] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi “Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish” yilida ustuvor yo‘nalishlar bo‘yicha islohotlar dasturlari va “O‘zbekiston — 2030” strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha davlat dasturi to‘g‘risida”gi PF-22-son Farmoni // digital.gov.uz

yetgan.[9] Ijtimoiy himoya nuqtayi nazaridan, jamoatchilik muhokamasi natijalari asosida boshqaruv lavozimlarida xotin-qizlar ulushini 35 foizga, davlat fuqarolik xizmatida esa 40 foizga yetkazish, shuningdek tibbiyot muassasalarini to‘liq raqamlashtirish kabi yangi maqsadli ko‘rsatkichlar strategiyaga kiritildi. Bu esa ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni, xususan kam ta’minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlash borasidagi davlat siyosatining yanada aniq, o‘lchanadigan va moliyaviy jihatdan ta’minlangan asosga qo‘yilayotganidan dalolat beradi. Umuman olganda, ushbu chora-tadbirlar inson qadr-qimmati, inklyuzivligi va imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan. Zero-ki, jamiyatning ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlariga g’amxo’rlik qilish ahvoliga qarab jamiyatning, uning a’zolarining, davlatning demokratik, madaniy va ma’naviy-axloqiy saviyasiga baxo beriladi va ushbu ko’rsatkichlar - insonparvarlik darajasini belgilab beruvchi muhim mezonlardan hisoblanadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Ahmedova M. Falsafa: Darslik. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2006. – B.388.
2. Yaxshilikov J.Ya., Muhammadiyev N.E. Falsafa: Darslik. – Samarqand: SamDU nashri, 2021. – B.272.
3. Abduxalilov A.A., Zaitov E.X. Ijtimoiy siyosat: O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: «ZEBO PRINT», 2021. – B.11.
4. Vaxabov A.V. Ijtimoiy siyosat: O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: “MUMTOZ SO‘Z”, 2019. – B.18, 72.
5. “Moddiy yordam va ko‘makka muhtoj oilalarni, xotin-qizlar va yoshlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 28.04.2021 yildagi 250-son qarori.
6. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasini “Yoshlar va biznesni qo‘llab-quvvatlash yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-fevraldagi PF-37-son Farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish” yilida ustuvor yo‘nalishlar bo‘yicha islohotlar dasturlari va “O‘zbekiston — 2030” strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha davlat dasturi to‘g‘risida”gi 2026-yil 16-fevraldagi PF-22-son Farmoni // digital.gov.uz
8. O‘zbekiston – 2030 strategiyasi tasdiqlandi // Aniq.uz, 20.02.2026. – URL: https://aniq.uz/uz/yangiliklar/uzbekiston-2030-strategiyasi-tasdiqlandi

[9] O‘zbekiston – 2030 strategiyasi tasdiqlandi // Aniq.uz, 20.02.2026. – URL: https://aniq.uz/uz/yangiliklar/uzbekiston-2030-strategiyasi-tasdiqlandi